

De waarde van toetsing in het primair onderwijs

Arnhem, 16-4-2025

Saskia Wools is voorzitter Raad van Bestuur van Cito en gepromoveerd op de validiteit van toetsen

Toetsen op waarde schatten

Toetsen zijn onmisbaar in een kwalitatief goed onderwijssysteem. Voor leerlingen: om zichtbaar te maken wat ze al geleerd hebben én waar ze nog kunnen groeien. En voor leraren: om beter geïnformeerd beslissingen te nemen over het onderwijsleerproces. Pas als je alle cijfers en feiten voor je ziet, weet je echt waar je staat.

Er is regelmatig kritiek op toetsen. Het gaat dan over prestatiecultuur en 'teaching to the test', over stress bij kinderen en over de beperkte blik op ontwikkeling vanwege de focus op cognitieve vaardigheden. Tegelijk zijn er ook leerlingen die juist via een toets zichtbaar maken wat zij in hun mars hebben en positief verrassen of waar de data een bevestiging is van wat zij kunnen.

Laten we toetsen op waarde schatten: als krachtig instrument, met waarde én met beperkingen. Ik roep op om gezamenlijk op te trekken om het onderwijs beter te maken met een passende plek voor toetsing, zonder toetsing groter te maken dan noodzakelijk is.

Waarom toetsen?

Toetsen zijn bedoeld om een aanvullend beeld te geven van een leerling. Soms bevestigen ze wat je al dacht, soms geven ze je een nieuw perspectief.

Tijdens een schoolloopbaan worden dagelijks onderwijskundige beslissingen genomen. Soms klein ('Zal ik dit onderwerp nog een keer extra uitleggen?') en soms groot ('Welk vervolgonderwijs past bij deze leerling?').

Leraren nemen deze beslissingen door bijvoorbeeld te observeren, door leerling-werk te bekijken of door gericht vragen te stellen in de klas. Maar tijd is schaars. En mensen zijn niet vrij van blinde vlekken. Daarom kan een gestandaardiseerde toets helpen.

Wat is een goede toets?

Een goede toets sluit aan bij de beslissing die je ermee wilt nemen. Feedback geven over de schrijfvaardigheid van een leerling is wat anders dan het opstellen van een schooladvies in groep 8. Het doel van de toets is bepalend voor het uiteindelijke toetsontwerp.

Een van de doorslaggevende elementen is hoe belangrijk een beslissing is die een toets ondersteunt. Voor heel belangrijke beslissingen kiezen we idealiter voor een langere toets: hoe meer opgaven, hoe breder en betrouwbaarder het beeld van de vaardigheid kan zijn. Tegelijk houdt een toetsontwikkelaar rekening met praktische zaken als: kunnen leerlingen zich zo lang concentreren en hoe beperken we de nakijktijd die nodig is?

Ontwerp van een toets

Een toetsontwerp is een balansoefening.

Elementen om af te wegen zijn onder andere:

- aantal opgaven
- soort opgaven
- papieren of digitale toets
- onderwerpen die aan bod komen
- normering
- type rapportage
- detailniveau rapportage

Een rekentoetsvoorbeeld

Als je wil weten of een leerling de tafels tot en met 10 beheerst, kun je vragen naar het antwoord op de som 6×7 . Weten we dan of de leerling alle tafels kent? Waarschijnlijk niet. Het andere uiterste is om alle 100 sommen voor te leggen. Maar dat kost waarschijnlijk te veel tijd.

Het optimale aantal opgaven ligt uiteraard in het midden. Daarbij kunnen we ook rekening houden met de moeilijkheid van opgaven: leerlingen die 8×7 en 6×9 kunnen oplossen, weten waarschijnlijk ook het antwoord op de som 2×3 .

